

KARL REICHL AND KARAKALPAK FOLKLORE

Zuxraxan Allanazarova Jannazarovna

Assistant teacher of Nukus state pedagogical institute named after
Ajiniyaz

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15324023>

ARTICLE INFO

Received: 25th April 2025

Accepted: 29th April 2025

Online: 30th April 2025

KEYWORDS

Karl Reichl, study, preservation, Karakalpak folklore, research, traditions, rare creativity, globalization, heritage, scientists, analysis.

ABSTRACT

Karl Yakovlevich Reichel, a well-known researcher of Russian folklore and ethnographer, had a great influence on the study of Karakalpak culture and folklore. His works are devoted to a deep analysis of the situation of the Karakalpak people. Karakalpak folklore explains the wonderful world of rich traditions, legends, fairy tales and songs that Karl Yakovlevich Reichel learned himself. In this article we will look at the life and work of Karl Yakovlevich Reichel, his contribution to the study of Karakalpak folklore, and the unique features of this folklore.

KARL REYXL HÄM QARAQALPAQ FOLKLORI

Zuxraxan Allanazarova Jannazarovna

Äjiniyaz atındağı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı, assistent oqıtıwshı

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15324023>

ARTICLE INFO

Received: 25th April 2025

Accepted: 29th April 2025

Online: 30th April 2025

KEYWORDS

Karl Reyxl, úyreniw, saqlaw, qaraqalpaq folklorı, izertlewler, dástúrler, kem ushraytuğın dóretpeler, galabalastırıw, miyraslar, ilimpazlar, analiz.

ABSTRACT

Karl Yakovlevich Reyxel, belgili orıs folklor izertlewshisi hám etnografi, qaraqalpaq mádeniyatı hám folklorın úyreniwge úlken tásir kórsetti. Onıń dóretpeleri qaraqalpaq xalqınıń dòretiwshiligin tereń analiz etiwge arnalğan. Qaraqalpaq folklorı Karl Yakovlevich Reyxel bólek itibar hám húrmet menen úyrenen bay dástúrler, ańızlar, ertekler hám qosıqlardıń ájayıp dúnyasın ańlatadı. Bul maqalada biz Karl Yakovlevich Reyxeldiń turmısı hám iskerligi, onıń qaraqalpaq folklorın úyreniwge qosqan úlesi, bul folklorıń ayırıqsha qásiyetlerin kórip shıǵamız.

Qaraqalpaq folklorı Qaraqalpaqstan xalqınıń bay tariyxı hám dástúrlerin sáwlelendiriwshi qımbatlı mádeniy miyraslar bolıp tabıladı. Bul folklor etnik gruppanıń milliy ayırıqshalıǵın qalıplestiriw hám saqlawda zárúrli rol atqaratuğın dástúriy muzıka dóretpeleri, qosıqlar, oynılar, ertekler, ańızlar hám dástúrler sıyaqlı hár qıylı elementlerdi óz ishine aladı. Qaraqalpaq folklorınıń tiykarǵı qásiyetlerinen biri onıń muzikalıq miyrasları bolıp tabıladı. Qaraqalpaq qosıqları hám namaları ayırıqsha dawıs penen ajralıp turadı, kóbinese dombra hám saz sıyaqlı dástúriy muzıka ásbaplarınan paydalanadı hám lirik tekstler arqalı

tereń sezimler hám pikirlerdi jetkeredi. Bul muzikalıq dóretpeler tekǵana oyın-kúlki deregi, bálki xalıq tariyxı, mádeniyatı hám qádiriyatların saqlaw hám jetkeriw usılı bolıp tabıladı [5].

Qaraqalpaq folklorınıń zárúrli tárepi onıń ertekleri hám ańızları bolıp tabıladı. Áwladan -áwladqa ótip kiyatırǵan awızsha tariyxlarda ájdadlardıń danalıǵı, etikalıq sabaqları, sonıń menen birge, qaraqalpaqlardıń turmıs tárizi hám dúnyaǵa kóz qarasınıń zárúrli tárepleri sáwlelengen. Olar muhabbat, jaqsılıq, jamanlıq, sıyqır, ádalat hám basqa kóplegen temalarǵa arnalǵan bolıp, olardı mádeniy hám ruwxıy miyraslardıń ajralmaytuǵın dereğine aylandıradı. Qaraqalpaq folklorınıń teması keń hám túrme-túr bolıp, xalıq ómiriniń túrli tarawların sáwlelendiredi. Ol jaǵdayda tariyx, tábiyaat, muhabbat, isenim, miynet hám erkinlik ushın gúres elementleri sáwlelendirilgen bolıp, bul qaraqalpaq xalqınıń qádiriyatları hám dástúrlerin tereńrek túsiniwge múmkinshilik beredi. Solay etip, qaraqalpaq folklorı tekǵana tariyxıy maǵlıwmatlardıń deregi emes, bálki etnostıń mádeniy miyrasların qalıplestiriw hám saqlawdıń tiykarǵı elementi bolıp tabıladı. Dástúrler, muzikalıq kompozitsiyalar, ertekler, dástúrler hám qádiriyatlardı áwladlarǵa saqlap -álpeshlew hám jetkiziwde zárúrli rol oynaydı hám de Qaraqalpaqstan xalqınıń ótken zamanı, búgini hám keleshegi arasında baylawshı buwın bolıp xızmet etedi.

Karl Yakovlevich Reyxel folklorist hám qaraqalpaq mádeniyatın izertlewshi, sonıń menen birge, qaraqalpaqlar, túrkler hám Oraylıq Aziyanıń basqa xalıqları mádeniyatı hám folklorın úyrenen. Onıń folklor hám etnografiya salasındaǵı ilimiy izertlewleri Rossiyada bul jónelistiń rawajlanıwına sezilerli tásir kórsetti. Reyxel qaraqalpaq folklorın úyreniwge bólek itibar qaratqan. Ol kóplegen materiallardı - bul xalıqtıń ertekleri, ańızları, qosıqları, úrp-ádetleri hám diniy dástúrlerinen topladı hám sistemalastırdı. Reyxel tekǵana eń ataqlı dóretpeler, bálki kem ushraytuǵın materiallar menen de qızıqtı, bul oǵan bul xalıq mádeniyatı haqqında tolıqlaw hám túrli oyda sáwlelendiriwdi usınıwǵa múmkinshilik berdi.

Reyxel óz izertlewlerinde qaraqalpaq poeziyasında ámeldegi bolǵan qosıqlar, metrikalar, suwretler hám mifologik motivlardı úyreniwge itibar qarattı. Ol qaraqalpaq qosıqlarınıń dúzilisi hám usılınıń ayrıqsha qásiyetlerin, olardıń teması, syujetleri hám simvolılıǵın aytıp ótti. Onıń dóretpeleri sebepli qaraqalpaq folklorınıń kóplegen dóretpeleri keń jámiyetshilik hám izertlewshiler ushın ashıq boldı. Reyxel folklorın úyreniw tekǵana xalıq mádeniyatı hám mentalitetini túsiniwge járdem berip qoymay, bálki keleshek áwladlar ushın dástúrler, miyrasların saqlap qaladı. Onıń qaraqalpaq folklorındaǵı dóretpeleri bul mádeniyattı úyreniwge zárúrli úles qostı jáne bul xalıqtıń baylıǵı hám danalıǵın máńgilestiriwge járdem berdi.

Alım turkiy xalıqlar eposi izertlewshisi retinde belgili. Atap aytqanda, "Alpamıs" dástanı haqqında bir neshe maqalalar járiyalǵan. Karl Yakovlevich Reyxel belgili orıs shıǵıstı izertlewshi hám folkloristi bolıp, Qaraqalpaq folklorına, atap aytqanda Alpamıs dástanına tiyisli keń izertlewleri menen belgili. Reyxeldiń jumısı Qaraqalpaq xalqınıń awızsha dástúrleri hám folklorın hújjetlestiriw, analiz qılıw hám saqlawǵa, olardıń mádeniy miyrasların túsiniwge úlken úles qosıwǵa qaratılǵan. Reyxel óz dóretpeleri hám izertlewleri arqalı Alpamıs dástanı hám Qaraqalpaq folklorınıń basqa táreplerine itibardı qaratıwda, Oraylıq Aziya awızsha dástúrlerinde ámeldegi bolǵan mádeniy baylıq hám túrme-túrlilikti jáne de tereńrek ańǵarıwda sheshiwshi rol oynadı. Onıń dóretiliwshiligi turkiy folkloristikliktiń keń tarawına úles qostı hám Qaraqalpaq xalqınıń kem ushraytuǵın miyrasların saqlap -álpeshlewde zárúrli rol

oyndi. Reyxel miyrasları házirgi zaman alim hám izertlewshileriniń Alpamis dástanı hám Qaraqalpaq folklorınıń áhmiyetin jáne de tereńrek úyrendi [2].

Alımınıń “Turkic Oral Epic Poetry: Traditions, Forms, Poetic Structure” kitabı “Studies in Oral Traditions” ataması astında inglis tilinde N'yu-Yorkda baspadan shıqqan bolıp, on bap, bibliografiya hám atamalar diziminen quralǵan. Onıń “Kirisiw” bóleginde avtor sonday túsindirme keltirer eken, ózbekler atınıń bólek tilge alǵanı baqlanadı. “Oraylıq dástúrler” degende türkiy xalıqlar esaplanǵan ózbeklerdiń (hám uyg'urlardıń), qazaqlar, qaraqalpaqlar hám qırǵızlardıń awızsha dóretiwshiligi úgileri bolǵan eposlardı názerde tutqanman...). Avtor bul orında xalıq awızsha dóretpeleri tili haqqında da bólek pikir júrgizip, turk (“Turkish”) hám turkiy (“Turkic”) túsiniqleri anıqlamasına da bólek toqtaladı: “In order to avoid confusion, the distinction between “Turkish” and “Turkic” has been carefully maintained throughout the book. “Turkish” refers to the language of the people of Turkey; older forms of Turkish (before Atatürk's language reforms in 1920 s) are generally referred to as Ottoman or Ottoman Turkish. “Turkic”, the other hand, refers to the language group to which Turkish belongs”. [1]

Körinip turǵanıday, avtor “turkish”, yaǵnıy türk tili Turkiya xalıq tili ekeni, onıń áyyemgi kórinisleri (1920 jıllardaǵı Otaturk til reformalarından aldın) ulıwma türk (otoman) larǵa tiyisli bolǵanı, “turkic” - türkiy til bolsa türk tili de kiretuǵın til toparı ekenin aytıp ótken. Kitaptıń “The Turkic Peoples: Backgrounds and Contexts” atlı dáslepki bapta türkiy xalıq - türkler, ózbekler, Azerbaijanlar, qazaqlar, qaraqalpaqlar, uyg'ırlardıń eramızǵa shekemgi XX ásirdeń baslarına shekemgi tariyxı, kóshpeli turmısı, dini, tili, mádeniyatı, “Turkic Epic Poetry: The Earliest Documents” atlı ekinshi bapta “O'g'uznoma”, “Toplamu lug'otit-turk”, “Ake Qorqut kitabı”, “Kultegin bitigi” shıǵarmalarınıń jaratılıwı, avtorları, mánis-mazmunı, olardan alınǵan úzindiler awdarması keltirilgen. Kitaptıń “The varieties of Formulaic Diction” atlı jetinshi babı xalıq awızeki dóretpeleri tekstleriniń stilistik formulaları keltirilgen [3].

Ulıwma alǵanda, Karl Rayxl izertlewleri türkiy, atap aytqanda, qaraqalpaq xalıq awızeki epik dóretiwshiligi boyınsha júdá qımbatlı materiallardı óz ishine alǵanlıǵı menen itibarǵa ılayıq bolıp tabıladı.

Juwmaq. Juwmaq etip sonı atap ótiw múmkin, Karl Yakovlevich Reyxeldiń izertlewleri qaraqalpaqlardıń mádeniy miyrasların úyreniw hám saqlawda zárúrli rol oynaydı. Onıń dóretpeleri sebepli bul xalıqtıń kem ushraytuǵın folklor materialları, sonıń menen birge, qaraqalpaq folklorınıń dúzilisi hám mazmunın tereńrek túsiniw keń tarqalǵan hám keń málim boldı. Reyxel qaraqalpaq mádeniyatın saqlaw hám ǵalabalastırıwǵa úlken úles qostı hám etnos izertlewshilerdiń hám ishqıpaızların yoshlandırıwda dawam jetip atırǵan qımbatlı ilimiy miyraslar qaldırdı. Onıń jumısı bul xalıqtıń mádeniy miyrasların saqlap qalıw hám keleshek áwladlarǵa jetkeriw ushın bahasız áhmiyetke iye.

References:

1. Baxshilloeyvna, S. M. (2023). “ALPOMISH” DOSTONINI O ‘RGANISH BOSQICHLARI, METODLARI HAMDA KUYLASH ETOSI. Научный Фокус, 1(2), 1096-1100.
2. Qalandarova, D. (2024, May). EPIK JANRLARNING HORIJDA O‘RGANILISHI MASALALARI. In Konferensiyalar| Conferences (Vol. 1, No. 12, pp. 122-125).
3. Nazarova, G. (2021). INGLIZ HAMDA O ‘ZBEK FOLKLORIDA MIFOLOGIK OBRAZLAR VA ULAR ISHTIROGIDAGI MOTIVLAR. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 8(8).

4. Reichl, K. (2018). Routledge revivals: Turkic oral epic poetry (1992): Traditions, forms, poetic structure. Routledge.
5. Кодиров, У. (2023). "Alpomish" dostonining o'rganilishi. *Узбекистан: язык и культура. Литературоведение.*, 2(2), 117-128.